

Москаленко В.Ф.,
Яворовський О.П.,
Сахарчук І.М.

О.В. КОРЧАК-ЧЕПУРКІВСЬКИЙ — ЗАСНОВНИК НАУКОВОЇ ШКОЛИ ГІГІЄНІСТІВ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ШКОЛИ

Національний медичний університет ім. О. О. Богомольця

Резюме. З числа багатьох сфер життєдіяльності видатного українського вченого О.В. Корчака-Чепурківського головна увага в статті фокусується на показі його ролі як засновника наукової гігієнічної та національної вищої медичної шкіл. Вказується на процес формування ним наукової школи гігієністів, учнями якої стали В.В. Удовенко, В.Я. Підгаєцький, М.А. Кудрицький. Розкривається роль вченого у створенні Українського народного університету (1917 р.) та його перетворення в Український державний університет (1918 р.), першим деканом медичного факультету якого він став. Аналізується його внесок у становленні Київського медичного інституту та його структурних підрозділів, зокрема медичного факультету та ряду гігієнічних кафедр.

Ключові слова: О.В. Корчак-Чепурківський: педагог, учений, гігієна, епідеміологія, національно-культурне будівництво, вища медична школа, наукова школа, учні.

26 лютого 2012 р. виповнилося 155 років від дня народження Овксентія Васильовича Корчака-Чепурківського (26.02.1857-25.11.1947) — державного та громадського діяча, педагога, вченого, публіциста.

Протягом тривалого життя доля не завжди була до нього прихильною. Та він, наперекір їй, мужньо долаючи труднощі, своєю невтомною повсякденною працею досягає неймовірного — від найнижчої сходинки життєвої піраміди сягає її вершин. Школяр провінційної Костянтиноградської повітової школи; вихованець Полтавської духовної семінарії; студент природничого відділення фізико-математичного факультету Київського університету Св. Володимира (1877-1878); студент медичного факультету Харківського університету (1879-1883); земський дільничний лікар Костянтиноградського повіту (1884-1889); земський санітарний лікар Херсонського повіту Херсонської губернії (1889-1891); завідувач губернським Санітарним бюро Бессарабського земства в Кишиневі (1891-1897); санітарний лікар (1899-1903) та завідувач санітарним відділом Київської міської управи (1904-1907); педагог (приват-

доцент, професор) вищих навчальних закладів Києва (Університету Св. Володимира, комерційного, політехнічного, архітектурного інститутів, Українського державного університету, Інституту народної освіти, Медичного інституту (1903-1921); міністр народного здоров'я та державного опікування за часів Директорії (1919); співробітник ВУАН — академік (1921), неодмінний її секретар (1929-1934/1939); депутат Київської міської ради (1926-1934); член ВЦВК (1927-1934) тощо. Такі основні віхи біографічної канви О.В. Корчака-Чепурківського.

Кожна зі сторін багатогранної діяльності цієї непересічної особистості в історії української медицини заслуговує на особливу увагу. Ми у нашій статті торкнемося лише двох її аспектів — ролі Овксентія Васильовича Корчака-Чепурківського у формуванні наукової школи гігієністів та національної вищої медичної школи.

Ці питання тісно пов'язані з науково-педагогічною діяльністю вченого. Повною мірою науковий талант О.В. Корчака-Чепурківського проявився тоді, коли він, попрацювавши майже сім років земським дільничним та санітарним лікарем, узагальнив досвід своєї нелегкої роботи в

ряді фундаментальних праць: "Материалы для изучения эпидемий дифтерии (эпидемиологии) в России" (1889), "Дифтерит в Херсонском уезде" (1891), "Материалы для истории земской медицины в Бессарабской губернии" (1893), "Таблицы смертности от холеры в земских уездах Бессарабской губернии за 1866 и 1872 гг." (1893). У цих працях земський лікар-профілактик глибоко проаналізував причини захворюваності і смертності населення південних губерній Росії від дифтерії, тифу і холери та конкретизував низку профілактичних заходів боротьби з ними.

Завдяки цим працям ім'я молодого вченого О.В.Корчака-Чепурківського стало широко відомим у колах наукової громадськості. А його найфундаментальнішу працю "Материалы для изучения эпидемий дифтерии (эпидемиологии) в России" (обсягом 538 сторінок з великою кількістю діаграм і карт) було запропоновано захистити як докторську дисертацію. Результатом стало те, що вчена рада професорів Київського університету Св. Володимира 19 жовтня 1898 р. присудила йому ступінь доктора медицини [5].

Як свідчить "Послужний список", через рік він переїздить до Києва, де обіймає посаду санітарного лікаря Київської міської самоуправи, а в 1904 р. — завідувача санітарним відділом цієї важливої інституції [5]. На цей час припадає і початок педагогічної діяльності О.В.Корчака-Чепурківського. 17 червня 1903 р. за пропозицією попечителя Київського учбового округу він отримує дозвіл "читати лекції у якості приват-доцента" в Київському університеті Св. Володимира [6]. Тут він до 1916 р. викладає курс епідеміології з виділенням у ньому медичної статистики і громадської медицини.

Водночас у 1909-1913 рр. Овксентій Васильович читає курси громадської гігієни і санітарії, шкільної гігієни та транспортної гігієни в Київському комерційному інституті, а з 1909 р. викладає громадську (соціальну) гігієну та спеціальні курси комунальної і фабричної гігієни на інженерному відділенні Київського політехнічного інституту. У зв'язку з цим слід зауважити, що громадську медицину (соціальну гігієну) у комерційному і політехнічному інститутах він почав викладати з 1910 р. як обов'язкову навчальну дисципліну, яку ще не читали в жодному навчальному закладі не лише Росії, а і Європи. Тому О.В.Корчак-Чепурківський по праву вважається засновником соціальної медицини та організації охорони здоров'я як науки і навчальної дисципліни.

Характеризуючи педагогічну діяльність

Овксентія Васильовича, варто наголосити, що він був блискучим лектором. Його лекції відзначалися глибоким змістом, науковою аргументованістю, чіткістю, логічно побудованим викладом матеріалу, були завжди добре ілюстрованими вміло підібраними наочними матеріалами.

Впроваджуючи нову наукову дисципліну в навчальних закладах Києва, О.В.Корчак-Чепурківський розумів, що одному йому з цим завданням не справитись. Необхідно було мати прихильників і однодумців своєї ідеї та відповідний кадровий потенціал підготовлених фахівців. З огляду на це, він починає гуртувати навколо себе прибічників та закладати основи майбутньої наукової школи гігієністів. Одним із перших її кандидатів стає його талановитий учень В. В. Удовенко, який після закінчення університету, працюючи земським дільничним та санітарним лікарем Бердичівського повіту, мав семирічний стаж роботи. Саме йому як досвідченому лікарю-практику за пропозицією О.В.Корчака-Чепурківського у 1915 р. було запропоновано прочитати курси з інфекційних хвороб та гігієни у Київській земській фельдшерській школі [1]. Це завдання В. В. Удовенко успішно виконав.

Згодом коло його учнів та прибічників розширюється. Найближчими його учнями крім В. В. Удовенка стають лікарі-гігієністи В. Я. Підгаєцький та М. А. Кудрицький.

Характерною особливістю О.В.Корчака-Чепурківського як педагога було те, що у більшості київських вузів, де працював вчений, під його керівництвом і контролем гігієнічні дисципліни викладали і його учні. Він щедро ділиться з ними своїм багатим досвідом, допомагає укладати навчальні плани, вчить диференційовано підходити до викладання того чи іншого предмета, враховувати профіль вузу і обрану студентами спеціальність, тобто поступати так, як поступав він сам у практичній викладацькій роботі.

Укладені О.В.Корчаком-Чепурківським численні плани, програми і розклад лекційного курсу громадської медицини Київського комерційного інституту за 1909-1915 рр., які зберігаються у фондах Державного архіву міста Києва [7,8], свідчать, зокрема, що викладав він цю дисципліну саме з урахуванням спеціалізації студентів. Так, промислову гігієну Овксентій Васильович читав студентам, які після закінчення вузу мали працювати на промислових підприємствах; спеціальний курс гігієни — тим, хто вивчав експлуатацію залізниць; шкільну гігієну — студентам педагогічного відділення; для студентів

комерційного відділення — лекційний і практичний курс гігієни харчування.

Диференційований підхід щодо викладання гігієнічних дисциплін свідчив також про те, наскільки широким, глибоким і різнобічним був діапазон наукових інтересів вченого. Навіть загальний огляд його навчально-методичних та наукових праць показує, що за час своєї багаторічної педагогічної та наукової діяльності Овксентій Васильович досліджував найрізноманітніші проблеми, пов'язані з історією медицини, історією української вищої медичної школи, теорією і організацією охорони здоров'я, організацією земської, міської та військової санітарної справи, епідеміологією, соціальною гігієною, гігієною харчування, гігієною праці, фабричною та шкільною гігієною, санітарною статистикою, демографією, педагогікою, українською медичною термінологією тощо. Це дозволяло О.В.Корчаку-Чепурківському орієнтувати своїх молодих колег та учнів на дослідження найактуальніших наукових тем.

З розпадом Російської імперії (лютий 1917 р.) Україна переживає новий етап своєї історії — період становлення національної державності. Уряди (які, на жаль, так часто змінювалися під час Української революції 1917-1920 рр.) Центральної Ради, Гетьманату, Директорії розглядали національнокультурне будівництво як один з важливих чинників державотворчого процесу. У цей процес активно включається і О.В.Корчак-Чепурківський. У жовтні 1917 р. він стає ініціатором створення Крайової медично-санітарної ради при Генеральному секретаріаті Української Центральної Ради, у травні 1918 р. — його призначено директором санітарного департаменту, створеного урядом гетьмана П. Скоропадського Міністерства народного здоров'я та державного опікування, а при Директорії (січень 1919 р.) — міністром народного здоров'я та державного опікування.

До активної участі у національних державотворчих процесах Овксентій Васильович залучає і своїх учнів, які повернулися з фронтів Першої світової війни. В. Я. Підгаєцький стає членом Центральної Ради та її структурних підрозділів — Малої Ради і Морської Генеральної Ради, а також секретарем редакції “Вісника Міністерства народного здоров'я і опікування” [3]. В. В. Удовенко у другій половині 1917 р. обіймає посаду завідувача санітарно-статистичної управи Секретаріату внутрішніх справ УЦР, а у вересні 1918 р. за наполегливим клопотанням О.В.

Корчака-Чепурківського його призначають виконуючим обов'язки керівника санітарного департаменту Міністерства народного здоров'я та державного опікування [15].

У цей час О.В.Корчак-Чепурківський стає засновником національної вищої медичної школи. У своїй статті “Наші завдання часу”, опублікованій у часописі “Українські медичні вісті” 15 січня 1918 р., він закликає українську медичну інтелігенцію брати активну участь “у творенні нового життя”. З цієї метою, на його думку, слід виконати головне завдання: “утворити українську національну медицину як науку і як практичну галузь наукового знання”. Він окреслює умови, які потрібні для виконання цього завдання: 1) утворення власних наукових медичних установ, 2) запозичення наукових і практичних надбань усього цивілізованого світу, 3) створення гармонійної системи наукових досліджень щодо санітарного стану в Україні та умов санітарного життя і розвитку [13].

Слід відзначити, що національно-культурне будівництво в Україні розпочалося у вкрай несприятливих умовах. Це обумовлювалося тим, що у Російській імперії були відсутні українська середня і вища освіта, у т. ч. медична. Тому починати будувати систему національної освіти доводилось з нуля. Процес цей розпочався з часу утворення Української Центральної Ради, для якої національно-культурне будівництво стало основою внутрішньої політики. Вже на початку березня 1917 р. у Києві організовується Українське товариство шкільної освіти, яке очолив відомий громадський діяч і педагог І.М. Стешенко. Метою товариства стало створення української школи — народної, середньої та вищої. Це товариство підтримувало зв'язки з існуючим у Києві Українським науковим товариством, одним із організаторів і членів якого був О.В.Корчак-Чепурківський. Зв'язки між двома київськими українськими товариствами були до сьогодення тісними, оскільки частина членів Товариства шкільної освіти (наприклад учні О.В.Корчака-Чепурківського М. Кудрицький, В. Підгаєцький, В. Удовенко) водночас були і членами Наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка [11].

У тодішніх умовах, коли не вистачало педагогів для українських шкіл, особливо після того, як у травні 1917 р. шкільна комісія Центральної Ради прийняла рішення про викладання українською мовою в усіх навчальних закладах і масово почали виникати курси українознавства (влітку їх вже працювало близько ста [2]), учні О.В.Корчака-

Чепурківського, які так само, як і він, вільно володіли українською мовою, повсюдно читали лекції на медичну тематику. Так, М. А. Кудрицький читав лекції на курсах дошкільного виховання зі шкільної гігієни, а педагогам Товариства шкільної освіти — спеціальні курси: “Анатомо-фізіологічні особливості дитячого організму” та “Проблеми фізичного виховання у школі” [18].

Українське наукове товариство висунуло ідею про необхідність заснування у Києві Українського народного університету для вихідців із бідних сімей і надання їм можливості навчатися рідною мовою. О.В. Корчак-Чепурківський, який як член міністерської комісії брав активну участь у створенні цього університету. Дуже гостро на засіданнях комісії дебатовалося питання про мову викладання у цьому закладі. Оскільки більшість вузівських викладачів Києва, особливо університету Св. Володимира, ви ступали проти переходу на українську мову викладання, Овксентій Васильович на одному із чергових засідань міністерсько-університетської комісії запропонував організувати у створюваному університеті паралельні кафедри — російськомовні та україномовні. Більшістю членів комісії ця пропозиція була схвалена. Український народний університет було створено восени 1917 р. Оцінюючи значення цієї події, О.В. Корчак-Чепурківський підкреслював, що “це була початкова форма утворення вищої національної української школи” [12].

Щоправда, на початковій стадії існування створеного університету не було медичного відділу, але він намічався. Цю обставину Овксентій Васильович пояснював так: “Медична секція Укр. Нарк. Т-ва вважала природничий відділ Нарк. Унів. за початок медичного відділу і обговорювала справу про розподіл уже 1918 р. природничого відділу на природничий і медичний. Існування Укр. Нарк. Унів. можна вважати за підготовчий етап до утворення українського медичного факультету” [12].

О.В. Корчак-Чепурківський підготував і проект закону про перетворення Українського народного університету в Український державний університет. На основі цього проекту 17 серпня 1918 р. гетьманом Петром Скоропадським приймається закон “Про утворення Українського державного університету” [4]. Він складався із чотирьох факультетів: історико-філологічного, юридичного, фізико-математичного і медичного. Стосовно останнього факультету слід зробити

таке зауваження: його було створено, як відзначалося вище, як український медичний факультет і лише завдяки активним та наполегливим діям О.В. Корчака-Чепурківського цей факультет було включено до складу Українського державного університету дещо пізніше.

14 серпня 1918 р. деканом медичного факультету та завідувачем кафедри гігієни було затверджено О.В. Корчака-Чепурківського. Викладання на факультеті, як і в усьому університеті (за рідкісним виключенням) велося українською мовою. Профільні кафедри на факультеті очолили сподвижники і однодумці О.В. Корчака-Чепурківського: В.М. Константинович (патанатомія), А. А. Тржецієвський (фармакологія), Є. Г. Черняхівський (клінічна хірургія), М. П. Нешадименко (бактеріологія), М. П. Вашетко (гістологія). Загальнотеоретичні і деякі спеціальні кафедри обійняли такі вчені: представник університету Св. Володимира А. В. Старков (нормальна анатомія), представник університету Св. Володимира Е.Е. Мейдель (фізіологія), А.С. Кочубей (неорганічна хімія), О.А. Яната (ботаніка), В.І. Лучицький (мінералогія), В.О. Кістяковський (органічна хімія), О.Г. Архипович (аналітична хімія), А.Г. Ракочі (фізіологічна хімія), представник університету Св. Володимира С.Й. Каляндик (фізика) [9].

Педагогічну діяльність на посадах асистентів кафедри гігієни медичного факультету Українського державного університету розпочали також учні Овксентія Васильовича М.А. Кудрицький, В.Я. Підгаєцький та В.В. Удовенко [10].

З приходом до влади більшовиків О.В. Корчак-Чепурківський на початку 20-х років ХХ ст., сподіваючись на те, що українська наука і культура будуть і далі відроджуватись, продовжував невтомно працювати над розвитком та удосконаленням вищої медичної школи. Підтвердженням цієї тези можуть слугувати наступні факти. Під час створення у Києві інституту охорони здоров'я (1920 р.), що об'єднав Вищі жіночі медичні курси і медичні факультети Київських університетів Св. Володимира та Українського державного, професор О.В. Корчак-Чепурківський стає завідувачем кафедри загальної і соціальної гігієни та деканом медичного факультету. Після перейменування цього інституту у січні 1921 р. в Державну медичну академію, а з грудня того ж року — у Київський медичний інститут [12], О.В. Корчак-Чепурківський залишається на цих посадах. Сюди він запрошує і своїх учнів. Один з них — М.

А. Кудрицький — обіймає посаду ординатора, а пізніше молодшого асистента кафедри спеціальної патології та терапії (1921-1923 рр.); другий — В.Я. Підгаєцький — посаду професора новоствореної кафедри професійної гігієни (1923 р.); третій — В.В. Удовенко — посаду приват-доцента кафедри загальної гігієни (1922 р.). Овксентій Васильович намагається також запросити на роботу національно свідомих професорів-медиків з інших медичних вузів України, Росії і навіть із-за кордону (тих, що емігрували), з якими веде листування. Усе це є свідченням того, що О.В. Корчак-Чепурківський не полишав ідеї сформувати професорсько-викладацький склад медичного факультету з висококваліфікованих фахівців-українців.

Українізаційні процеси у перші роки існування Київського медичного інституту підтримувала й інститутська адміністрація, бо на це була спрямована державна політика тодішньої української влади. Вона означала дерусифікацію навчання, громадсько-політичної, культурної і навіть побутової життєдіяльності вузу. Українська професура, у т. ч. О.В. Корчак-Чепурківський, при підтримці Наркомату освіти вирішила перетворити Київський медінститут у зразковий український медичний заклад. Проте на заваді цих намірів стояла російська професура. Вона, за оцінкою О.В. Корчака-Чепурківського, “ї не думала про те, щоб іти до об'єднаної радянської медичної вищої школи у Києві, вона мріяла про утворення назавжди окремого Київського медінституту, правильніше — відновлення “Медицинского факультета російского Императорского Университета Св. Владимира” [12]. Боротьба між українською і російською “лектурами” стала настільки гострою, писав у своєму зверненні до ЦК ВКП(б) тодішній ректор-комуніст Л.М. Левитський, що вона “докорінно паралізувала будь-яку творчу роботу і заважала проведенню реформ вищої школи” [14].

Надзвичайно складна ситуація, що склалася в Київському медичному інституті, невсучаюча боротьба між українською і російською професурою, загальне політичне протистояння між українською науково-творчою інтелігенцією і радянською владою та звинувачення нею вчених у буржуазно-націоналістичній приналежності стали основними причинами, що призвели у грудні 1922 р. до усунення О.В. Корчака-Чепурківського від педагогічної діяльності і переходу його до Всеукраїнської академії наук (ВУАН), яка стала основним місцем роботи вченого.

Упродовж багатьох десятиліть невідомі були деталі цього усунення. І лише тепер, коли став вільним доступ до раніше засекречених архівних документів, вдалося з'ясувати наступне. Аналіз виявлених документів засвідчив, що 18 серпня 1922 р. на О.В. Корчака-Чепурківського Київським ДПУ була заведена слідча справа № 210/7735, згідно з якою він звинувачувався у “руйнівній антирадянській діяльності” [16]. Під час арешту вченого було вилучено, як основний речовий доказ “контрреволюційної діяльності”, чотири листи від українських вчених, троє з яких перебували за кордоном — М.С. Грушевський, Б.П. Матюшенко та бувший секретар медсекції ВУАН доктор Сисак. Після єдиного допиту Овксентія Васильовича було звинувачено в антирадянській діяльності і винесено постанову про його утримання під вартою. Проте 5 грудня 1922 р. цей вирок було замінено на інше покарання — на вигнання його терміном на три роки до міста Штетин (Німеччина). Але у зв'язку з тим, що звинувачений у контрреволюційній діяльності не мав коштів для виїзду за кордон, вирішено було його в адміністративному порядку вислати на 3 роки до В'ятки (Кіровська область Російської федерації). Це рішення і стало конкретною причиною того, що 8 грудня 1922 р. О.В. Корчака-Чепурківського було усунено від тих посад, які він займав у Київському медінституті [17].

У зв'язку з цією справою слід зазначити, що на заслання О.В. Корчак-Чепурківський перебував лише рік, оскільки після неодноразового клопотання ВУАН відповідні органи тодішньої влади його слідчу справу переглянули, попередню постанову скасували і дозволили повернутися до Києва та зайнятися науковою діяльністю. Але ще до заслання, після переходу на постійну роботу до Академії наук, О.В. Корчака-Чепурківського як найавторитетнішого українського вченого-медика 7 березня 1921 р. обирають у числі перших лікарів Дійсним членом Академії наук [4]. Цього ж року на пропозицію О.В. Корчака-Чепурківського приймається рішення про утворення Інституту експериментальної медицини та епідеміології та Інституту фізичної культури, який, за рекомендацією вченого, було доручено очолити В.Я. Підгаєцькому.

Разом з тим, приступивши до роботи в Академії наук, Овксентій Васильович не залишав поза увагою своїх інститутських колег та учнів, продовжував цікавитися процесами викладання та відстоював попередню ідею про необхідність звуження спеціалізації гігієнічних дисциплін. Це

привело до того, що він все ж таки домогся у 1923 р. відкриття першої в СРСР вузькоспеціалізованої кафедри професійної гігієни, а також розділення кафедри загальної та соціальної гігієни на дві самостійні — загальної гігієни і соціальної гігієни. Кафедру загальної гігієни О.В. Корчак-Чепурківський передає своєму учневі — професору В.В. Удовенку; новостворену кафедру професійної гігієни доручає очолити своєму другому учневі — професору В.Я. Підгаєцькому; керівництво кафедрою соціальної гігієни було доручено його колишньому студенту — комуністу С.С. Кагану, який довгий час очолював партійний комітет інституту.

Передаючи новостворені кафедри своїм учням, вчений сподівався, що його вихованці гідно продовжуватимуть розвивати започатковану ним національну гігієнічну школу та удосконалюватимуть теорію гігієнічної науки і практику охорони здоров'я України. Ці сподівання вони в основному виправдали. Наслідком їх плідної наукової діяльності стала поява низки фундаментальних праць, у яких вони теоретично обґрунтували та узагальнили результати своїх досліджень у таких галузях, як антропосоціологія, еugenіка та медична генетика, фізичне виховання населення, наукова організація праці, гігієна українського села, гігієнічна характеристика матеріалів і конструкцій сільського житлобудівництва, шкільна гігієна, медична статистика тощо. Одні з цих результатів мали більш масштабне значення і збагатили світове наукознавство, інші помітно вплинули на розвиток вітчизняної медико-гігієнічної галузі наукових знань.

На жаль, у 30-ті роки органами ГПУ була сфабрикована так звана справа Спільки визволення України (СВУ), до складу якої зачислили і учнів О.В. Корчака-Чепурківського. Вони були безпідставно звинувачені у ворожих, контрреволюційних діях і репресовані. Тим самим сформовану О.В. Корчаком-Чепурківським наукову школу гігієністів було розгромлено, а самого вченого після цих подій поступово усунуто з усіх посад.

Незважаючи на ці обставини, Овксентій Васильович продовжував невтомно працювати. Від 1929 до 1934 рр. він був неодмінним секретарем Академії наук; від 1934 р. — завідувач відділом санітарної статистики в Інституті демографії і санітарної статистики; від 1938 по 1945 рр. працював консультантом Інституту клінічної фізіології АН УРСР.

Водночас був членом редколегій таких наукових видань, як "Українські Медичні Вісті", "Український Медичний Архів", "Профілактична медицина", "Большая медицинская энциклопедия".

Поряд з академічною роботою активно займався громадською діяльністю, будучи членом Київської міської ради, ВУЦВК, правління Українського Червоного Хреста, Наукової ради Народного Комісаріату Охорони Здоров'я та ін. Отже, він був нерозривно пов'язаний з системою охорони здоров'я, якій віддав усе своє життя.

Не стало академіка О.В. Корчака-Чепурківського 27 листопада 1947 р., але пам'ять про нього як про видатного вченого і засновника наукової гігієнічної та української вищої медичної шкіл житиме завжди.

А.В. КОРЧАК-ЧЕПУРКОВСКИЙ — ОСНОВАТЕЛЬ НАУЧНОЙ ШКОЛЫ ГИГИЕНИСТОВ И НАЦИОНАЛЬНОЙ ВЫСШЕЙ МЕДИЦИНСКОЙ ШКОЛЫ

Москаленко В. Ф., Яворовский А. П., Сахарчук И. М.

Национальный медицинский университет имени А.А. Богомольца

Из числа многих сфер жизнедеятельности выдающегося украинского ученого А.В. Корчака-Чепурковского главное внимание в статье фокусируется на показании его роли как основателя научной гигиенической и национальной высшей медицинской школ. Указывается на процесс формирования им научной школы гигиенистов, учениками которой стали В.В. Удовенко, В.Я. Подгаецкий, Н.А. Кудрицкий. Раскрывается роль ученого в создании Украинского народного университета (1917 г.) и его преобразовании в Украинский государственный университет (1918 г.), первым деканом медицинского факультета которого он стал. Анализируется его вклад в становлении Киевского медицинского института и его структурных подразделений, в частности медицинского факультета и ряда гигиенических кафедр.

A.V. KORCHAK-CHEPURKOVSKY — FOUNDER OF THE SCIENTIFIC SCHOOL OF HYGIENISTS AND OF THE NATIONAL HIGHER MEDICAL SCHOOL

Moskalenko V.F., Yavorovsky A.P., Sakharchuk I.M.

Bogomolets National Medical University

Out of many spheres of life activities of A. V. Korchak-Chepurkovsky, prominent Ukrainian scientist, the main emphasis was laid on the description of his role as a founder of the scientific hygienic and national higher medical schools. Specifically, described was a process of formation by him of a scientific school of hygienists with V. V. Udovenko, V. Ya. Podgaetsky and N. A. Kudritsky as its disciples. Disclosed is the scientist's role in setting up the Ukrainian People's University (1917) and in its transformation to the Ukrainian State University (1918). A. V. Korchak-Chepurkovsky became the first dean of medical department. Analyzed is his contribution to the formation of the Kiev Medical Institute and its structural units, particularly, of the medical faculty and some hygienic departments.

Список використаної літератури

1. Бардов В. Г., Гринзовський А. М. Професор В. В. Удовенко — біографічні відомості та наукова діяльність // Науковий вісник Нац. мед. ун-ту ім. О. О. Богомольця. — 2009. — № 2. — С. 225-232.
2. Білокінь С. І., Бойко О. Д., Брега Г. С. та ін. Нариси історії української інтелігенції (перша половина ХХ століття): У 3 кн. / За ред. Ю. Ю. Курносова. — К.: Ін-т історії України НАН України, 1994. — Кн. 1. — 138 с.
3. Галузевий державний архів Служби безпеки України. — Ф. 6. — Спр. 67098 ФП. — Т. 120. — Арк. 129.
4. Ганіткевич Я. В., Голяченко О. М. Овксентій Корчак-Чепурківський — фундатор національної вищої медичної школи та медичної науки (до 145-річчя з дня народження) // Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. — 2002. — № 4. — С. 86-88.
5. Державний архів м. Києва. — Ф. 16. — Оп. 465. — Спр. 4790. — Арк. 4.
6. Державний архів м. Києва. — Ф. 16. — Оп. 465. — Спр. 4790. — Арк. 3 зв.
7. Державний архів м. Києва. — Ф. 153. — Оп. 8. — Спр. 65. — Арк. 1-48.
8. Державний архів м. Києва. — Ф. 153. — Оп. 8. — Спр. 66. — Арк. 145-167.
9. Державний архів м. Києва. — Ф. Р-936. — Оп. 2. — Спр. 92. — Арк. 6.
10. Державний архів м. Києва. — Спр. 1. — Арк. 3,5,6; Спр. 92. — Арк. 3 зв.
11. Інститут рукопису НАН України. — Ф. Х. — Спр. 32019-32031. — Арк. 1.
12. Корчак-Чепурківський О. В. Основні етапи будівництва та розвитку вищої медичної школи у Києві за перше десятиліття існування радянської влади на Україні // Укр. мед. вісті. — 1928. — № 9-10. — С. 28.
13. Кундієв Ю. І. Академік Овксентій Васильович Корчак-Чепурківський (трагічна доля вченого) // Укр. журн. з проблем мед. праці. — 2006. — № 1. — С. 76.
14. Москаленко В. Ф., Ляхоцький В. П. Таврований епохою // Науковий вісник Нац. мед. уні-ту ім. О. О. Богомольця. — 2006. — № 1. — С. 183.
15. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. — Ф. 1035. — Оп. 1. — Спр. 92. — Арк. 62.
16. Центральний державний архів громадських об'єднань України. — Ф. 263. — Оп. 1. — Спр. 44044. — Арк. 1, 14.
17. Центральний державний архів громадських об'єднань України. — Ф. -263. — Оп. 1. — Спр. 44044. — Арк. 18.
18. Яворовський О. П., Сахарчук І. М. Микола Кудрицький: Лікар. Педагог. Вчений. — Черкаси: Видавець ТОВ "МАКЛАУТ", 2009. — 154 с.